

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

306

Finanse publiczne

Redaktorzy naukowi

Jerzy Sokołowski

Arkadiusz Żabiński

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-386-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Jan Borowiec , Kryzys gospodarczy a polityka monetarna i fiskalna w strefie euro w latach 2008-2012.....	13
Leszek Borowiec, Marzena Kuśmierk , Kapitał żelazny w finansowaniu organizacji non-profit w Polsce	24
Patrycja Chodnicka, Katarzyna Niewińska , Determinanty wyceny rynkowej sektora bankowego w dobie kryzysu	37
Patrycja Chodnicka, Katarzyna Niewińska , Ocena sektora bankowego w Europie.....	48
Iwona Dorota Czechowska , Rachunki osobiste dla klientów 60+	61
Agnieszka Deresz, Marian Podstawka , Opodatkowanie podatkiem dochodowym od osób fizycznych mikroprzedsiębiorców w warunkach kryzysu	73
Joanna Działo , Czy Unia Europejska potrzebuje unii fiskalnej?.....	86
Ryta Dziemianowicz , <i>Tax expenditures</i> w konstrukcji reguły wydatkowej... ..	98
Joanna Fila , Mikrofinanse w Unii Europejskiej – polityka, instrumenty, efekty	110
Beata Filipiak, Marek Dylewski , Indywidualny wskaźnik zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego – problemy dostosowawcze.....	120
Piotr Gut , Model odwróconej płatności (<i>reverse charge</i>) jako element konstrukcji podatku VAT ograniczający uszczuplenia w podatku VAT.....	132
Małgorzata Magdalena Hybka , Raison d'être solidarnej odpowiedzialności za zobowiązania z tytułu podatku od wartości dodanej	143
Marcin Idzik , Ekskluzja finansowa – ujęcie empiryczne.....	154
Maria Jastrzębska , Kreacja i implementacja systemu zarządzania ryzykiem jednostki samorządu terytorialnego	166
Piotr Karaś, Wojciech Pacut , Porównanie działania banków islamskich i konwencjonalnych – przypadek Zjednoczonych Emiratów Arabskich ...	178
Anna Kobialka , Wykorzystanie funduszy unijnych w finansowaniu wydatków inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego lubelszczyzny	190
Teresa Kondrakiewicz , Dywersyfikacja jako kierunek rozwoju grup kapitałowych.....	200
Iwa Kuchciak , Problematyka nadmiernego zadłużania w kontekście wykluczenia finansowego.....	213
Elwira Leśna-Wierszołowicz , Koncepcja wielofunduszowości w drugim filarze systemu emerytalnego w Polsce	225
Paweł Marszałek , Finansyzacja w Polsce – ciekawostka teoretyczna czy realny problem?.....	235
Grzegorz Matysek , Opodatkowanie dochodów spółek osobowych w Polsce – konieczność zmian.....	247

Danuta Milaszewicz , Stabilność fiskalna jako przymus w polityce fiskalnej	260
Magdalena Miszczuk , Zróżnicowanie sytuacji finansowej wybranych jednostek samorządu terytorialnego na podstawie indywidualnego wskaźnika zadłużenia	272
Anna Murdoch , Wejście Polski do strefy euro a długoterminowe cele rozwoju kraju	285
Piotr Ptak , Polityka wydatków publicznych w Polsce w latach 2008-2012....	298
Witold Rakowski , Zróżnicowanie wydatków gmin i powiatów na oświatę w latach 2005-2010 w układzie przestrzennym	311
Halina Rechul , Samodzielność finansowa jednostek samorządu terytorialnego w Polsce.....	325
Wioleta Samitowska , Fundusze pożyczkowe i fundusze poręczeń kredytowych jako instrumenty finansowego wsparcia MŚP	338
Przemysław Siudak , Specjalne strefy ekonomiczne jako instrument generujący oszczędności budżetu państwa z tytułu zatrudniania bezrobotnych..	351
Andrzej Sobczyk , Dynamika wydatków inwestycyjnych i liczby mieszkańców w gminach województwa zachodniopomorskiego w latach 2008-2011	362
Michał Sosnowski , Progresywne i proporcjonalne opodatkowanie przedsiębiorstw osób fizycznych w Polsce	372
Feliks Marek Stawarczyk , Kryzys finansowy a sytuacja banków krajowych w Niemczech	386
Igor Styn , Wpływ zmian w MSSF 9 na wyniki finansowe największych dwóch banków działających w Polsce oraz na ich politykę kredytową	397
Magdalena Syrkiewicz-Świtłała, Tomasz Holecki, Katarzyna Klyta , Możliwości wprowadzenia prywatnych ubezpieczeń zdrowotnych do powszechnego systemu ochrony zdrowia w Polsce w opinii mieszkańców powiatu tarnogórskiego	409
Waldemar Szczepaniak , Ocena sytuacji finansowej publicznych uczelni technicznych w Polsce w latach 2004-2011	418
Tomasz Śmietanka , Gospodarka finansowa gminy miejsko-wiejskiej Kozienice w latach 2003-2012	430
Tomasz Uryszek , Zadłużenie sektora samorządowego w krajach Unii Europejskiej w okresie kryzysu gospodarczego	442
Alina Walenia , Zarządzanie ryzykiem w sektorze samorządowych finansów publicznych	454
Jerzy Wąchoł , Spowolnienie gospodarcze i problemy długu publicznego na świecie w świetle danych statystycznych	466
Radosław Witczak , Wykorzystanie metod szacowania podstawy opodatkowania do określenia wysokości zobowiązań podatkowych	478
Iwona Wojciechowska-Toruńska , „Pakt fiskalny” a polityka fiskalna	488

Katarzyna Wójtowicz , Udziały samorządów w podatkach państwowych – własne czy obce źródło dochodów JST? Dylematy teorii a praktyka budżetowa wybranych państw.....	501
Dorota Wyszowska , Stan finansów jednostek samorządu terytorialnego jako determinanta wykorzystania środków pomocowych Unii Europejskiej w perspektywie 2014-2020	513
Jolanta Zawora , Samodzielność finansowa samorządów gminnych w warunkach spowolnienia gospodarczego.....	523
Anna Zielińska-Chmielewska , Ocena realizacji strategii płynności finansowej GK Tarczyński SA w ujęciu dochód-ryzyko	534
Dagmara Zuzek , Faktoring jako niekonwencjonalne źródło finansowania mikro- i małych przedsiębiorstw w Polsce.....	547
Arkadiusz Żabiński , Realizacja zasady równości opodatkowania czynników wytwórczych w wybranych krajach europejskich.....	558

Summaries

Jan Borowiec , Economic crisis and monetary and fiscal policies in the euro zone in the years 2008-2012	23
Leszek Borowiec, Marzena Kuśmierk , Endowment capital and funding sources in non-profit organizations	36
Patrycja Chodnicka, Katarzyna Niewińska , Determinants of market valuation of the banking sector during the recent financial crisis	47
Patrycja Chodnicka, Katarzyna Niewińska , Assessment of the banking sector in Europe	60
Iwona Dorota Czechowska , Personal accounts for clients 60+.....	72
Agnieszka Deresz, Marian Podstawka , Personal income tax on small entrepreneurs in times of crisis	85
Joanna Działo , Does the European Union need a fiscal union?	97
Ryta Dziemianowicz , Tax expenditures in the construction of the expenditure rule.....	109
Joanna Fila , Microfinance in European Union – policy, instruments, effects	119
Beata Filipiak, Marek Dylewski , Personal debt ratio of local government – system problems	131
Piotr Gut , Reverse charge model as an element of the VAT system, preventing it from tax abuse	142
Małgorzata Magdalena Hybka , Raison d'être of the joint and several liability for value added tax purposes.....	153
Marcin Idzik , Financial exclusion – empirical approach.....	165
Maria Jastrzębska , Creation and implementation of the risk management system of territorial self-government unit	177

Piotr Karaś, Wojciech Pacut , Islamic vs. conventional banking – the case of United Arab Emirates.....	189
Anna Kobialka , European Union funds use in financing of territorial self-governments units' investment in Lublin region.....	199
Teresa Kondrakiewicz , Diversification strategy in the process of holding companies development.....	212
Iwa Kuchciak , The issue of overindebtedness in the context of financial exclusion	224
Elwira Leśna-Wierszółowicz , The concept of multifunding in the second pension pillar in Poland	234
Paweł Marszałek , Financialization in Poland – theoretical curiosity or the real problem?.....	246
Grzegorz Matysek , Income taxation of partnerships in Poland – the necessity of changes	259
Danuta Milaszewicz , Fiscal stability as a coercion in fiscal policy	271
Magdalena Miszczuk , Diversity of the financial situation of selected self-government units under individual debt indicator.....	284
Anna Murdoch , Poland's entry into the Eurozone vs. its long term growth objectives	297
Piotr Ptak , Public spending policy in Poland in the years 2008-2012	310
Witold Rakowski , Variation of educational spending by communities and counties across regions in 2005-2010	324
Halina Rechul , Financial independence of local government units in Poland	337
Wioleta Samitowska , Loan funds and credit guarantee funds as instruments of financial support for SME.....	350
Przemysław Siudak , Special economic zones as an instrument generating savings for the state budget through the employment of the unemployed .	361
Andrzej Sobczyk , Dynamics of capital expenditure and population in communities of Western Pomeranian Voivodeship in the years 2008-2011	371
Michał Sosnowski , Progressive and proportional taxation of natural persons' enterprises in Poland.....	385
Feliks Marek Stawarczyk , Financial crisis and <i>Landesbanken</i> problems in Germany	396
Igor Styn , How changes in IFRS 9 can affect net earnings of two biggest banks operating in Poland and their loan policy	408
Magdalena Syrkiewicz-Świtła, Tomasz Holecki, Katarzyna Klyta , Possibilities of introducing private insurance in the public health care system in Poland in the opinion of the inhabitants of Tarnowskie Góry county	417
Waldemar Szczepaniak , Assessment of financial situation of technical universities in Poland between 2004-2011	429

Tomasz Śmietanka , Financial economy of the urban-rural commune of Kozienice in the years 2003-2012.....	441
Tomasz Uryszek , Local and regional government sector debt in the European Union countries during the economic crisis.....	453
Alina Walenia , Risk management in the self-government public finance sector.....	465
Jerzy Wąchol , Economic slowdown and problems with public debt in the world in the light of statistical data	477
Radosław Witczak , The use of tax base estimation methods for the determination of the amount of tax liability.....	487
Iwona Wojciechowska-Toruńska , “Fiscal Pact” vs. fiscal policy	500
Katarzyna Wójtowicz , Local governments tax sharing arrangements – own or external source of revenues? Theoretical dilemmas vs. practical experiences of several European countries	512
Dorota Wyszowska , Financial standing of local self-government entities as a determinant of using of European Union aid in the perspective of 2014-2020	522
Jolanta Zawora , Financial independence of communes during economic slowdown	533
Anna Zielińska-Chmielewska , Assessment of strategies of working capital financial liquidity in the concept of risk-return analysis on GK Tarczyński SA	546
Dagmara Zuzek , Factoring as an unconventional source of financing activities of micro and small enterprises in Poland.....	557
Arkadiusz Żabiński , The implementation of the principle of equality in the taxation of factors of production in selected European countries	567

Tomasz Uryszek

Uniwersytet Łódzki

ZADŁUŻENIE SEKTORA SAMORZĄDOWEGO W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ W OKRESIE KRYZYSU GOSPODARCZEGO¹

Streszczenie: Celem artykułu jest ocena zmian wartości i struktury długu sektora samorządowego w okresie ostatniego kryzysu gospodarczego. Badaniem objęto wszystkie kraje Unii Europejskiej. W celu zachowania porównywalności w układzie czasowym i przestrzennym do analiz wykorzystano dane Eurostatu. Wnioski z analiz wskazują, że w okresie kryzysu znacząco wzrosło zapotrzebowanie sektora samorządowego na obce źródła finansowania. Jednocześnie nie zaobserwowano znaczącego wzrostu instrumentów krótkoterminowych w strukturze długu tego sektora. Zmianom ulegało wykorzystanie poszczególnych instrumentów dłużnych. Trudno jednak wskazać jednoznaczne tendencje tych zmian w ramach całej Unii Europejskiej.

Słowa kluczowe: dług publiczny, sektor samorządowy, kryzys.

1. Wstęp

Wysokie i rosnące wartości długu publicznego stanowią obecnie bardzo duże obciążenie dla wielu krajów, w tym większości państw Unii Europejskiej. Podstawową przyczyną takiej sytuacji są rosnące potrzeby pożyczkowe budżetów państw. Nie jest to jednak jedyne źródło przyrostu finansowych zobowiązań publicznych. W coraz większym stopniu problemy nadmiernego zadłużenia dotyczą także sektora samorządowego. Potęguje je kryzys finansowy ostatnich kilku lat.

Celem artykułu jest ocena zmian wartości i struktury długu sektora samorządowego w krajach Unii Europejskiej w okresie ostatniego spowolnienia gospodarczego. Tak postawionemu celowi towarzyszą następujące hipotezy:

- ze względu na konieczność zapewnienia płynności budżetów w okresie spowolnienia i kryzysu gospodarczego (po 2007 roku) potrzeby pożyczkowe sektora samorządowego w krajach UE znacząco wzrosły;

¹ Artykuł został przygotowany w ramach projektu N N113 063139 *Szacowanie poziomu zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego w warunkach zwiększonego ryzyka utraty płynności finansowej*, finansowanego ze środków budżetowych na naukę.

- rosnące potrzeby pożyczkowe sektora samorządowego spowodowały wzrost udziału instrumentów krótkoterminowych w strukturze zadłużenia tego sektora;
- poszukując źródeł finansowania, władze samorządowe zwiększyły udział emitowanych finansowych instrumentów dłużnych w strukturze długu.

Opracowanie ma charakter teoretyczno-empiryczny. W części teoretycznej przedstawiono kwestie związane z zarządzaniem długiem publicznym ze szczególnym uwzględnieniem zadłużenia sektora samorządowego. Część empiryczna przedstawia analizę i ocenę wysokości oraz struktury terminowej i przedmiotowej długu tego sektora. Badaniem objęto wszystkie kraje Unii Europejskiej. Artykuł oparto na polskiej i zagranicznej literaturze przedmiotu. W celu zachowania porównywalności w układzie czasowym i przestrzennym do analiz wykorzystano dane Eurostatu.

2. Zarządzanie długiem publicznym na szczeblu samorządowym

Zarządzanie długiem publicznym jest procesem dobrze rozpoznanym w polskiej i zagranicznej literaturze przedmiotu². Zagadnienie to prezentowane jest przede wszystkim w kontekście kryzysu finansów publicznych³, spowolnienia gospodarczego⁴, efektów gospodarczych nadmiernego zadłużenia⁵ oraz kryzysów walutowych⁶. W literaturze przedstawiane są także szczegółowo zagadnienia związane z zarządzaniem długiem publicznym na szczeblu samorządowym⁷, w tym – dotyczące właściwego doboru oprocentowania i rodzaju instrumentów dłużnych⁸ oraz zarządzania ryzykiem⁹. Rozważania te dotyczą analiz zarówno teoretycznych¹⁰, jak i

² K. Marchewka-Bartkowiak, *Zarządzanie długiem Skarbu Państwa. Implikacje dla strefy euro*, Difin, Warszawa 2011; W. W. Aldrich, *The management of the public debt*, "Journal of Finance" 1949, Vol. 4, Issue 1, s. 1-12.

³ M.P. Dooley, *Debt management and crisis in developing countries*, "Journal of Development Economics" 2000, Vol. 63, Issue 1, s. 45-58.

⁴ W.R. Easterly, *Growth implosions and debt explosions: do growth slowdowns cause public debt crises?*, „Contributions to Macroeconomics” 2001, Vol. 1, Issue 1, s. 1-26.

⁵ A. Sutherland A., *Fiscal crises and aggregate demand: can high public debt reverse the effects of fiscal policy?*, "Journal of Public Economics" 1997, Vol. 65, Issue 2, s. 147-162.

⁶ P. Benigno, A. Missale, *High public debt in currency crises: fundamentals versus signaling effects*, "Journal of International Money and Finance" 2004, Vol. 23, Issue 2, s. 165-188.

⁷ M. Jastrzębska, *Zarządzanie długiem jednostek samorządu terytorialnego*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2009; M. Korolewska, K. Marchewka-Bartkowiak, *Zadłużenie samorządów terytorialnych w Polsce*, „Studia BAS” 2011, nr 28/4; W.B. Hildreth, G.J. Miller, *Debt and the local economy: problems in benchmarking local government debt affordability*, "Public Budgeting and Finance" 2002, Vol. 22, Issue 4, s. 99-113.

⁸ H. Fujiki, H. Uchida, *Inflation target and debt management of local government bonds*, "Japan and the World Economy" 2011, Vol. 23, Issue 3, s. 178-189.

⁹ S. Richer, *'Re-opening the black box': the story of implementing a risk analysis method in a French local government*, "Financial Accountability and Management" 2011, Vol. 27, Issue 1, s. 63-82.

¹⁰ Zob. np.: A. Gelpern, *Bankruptcy, backwards: the problem of quasi-sovereign debt*, "Yale Law Journal" 2012, Vol. 121, Issue 4, s. 888-942.

empirycznych¹¹. Sytuacja gospodarcza oraz uwarunkowania legislacyjne nie pozostają (i nie pozostaną w najbliższej przyszłości) bez wpływu także na kondycję polskiego sektora samorządowego¹².

Proces zarządzania długiem publicznym można definiować w ujęciu szerszym, jako element polityki budżetowej, polegający na podejmowaniu decyzji o poziomie wydatków finansowanych za pomocą zadłużenia (co dotyczy *de facto* wysokości tego zadłużenia), oraz w znaczeniu węższym – jako całokształt decyzji dotyczący sposobu finansowania potrzeb pożyczkowych władz publicznych (czyli kształtowania struktury długu publicznego). W niniejszym opracowaniu rozdzielono pojęcia kreowania długu i zarządzania długiem. Uznano, że wysokość długu wynika z polityki przyjętej przez władze publiczne. Przyjmując węższe ujęcie, założono, że podmiot odpowiedzialny za zarządzanie podejmuje decyzje dotyczące przede wszystkim rodzaju instrumentu wykorzystywanego w procesie zaciągania zobowiązań oraz terminu, na jaki zaciągany jest dług. Biorąc pod uwagę realia rynku, ustala on (lub – w przypadku kredytu oraz pożyczki – negocjuje) także wysokość i sposób oprocentowania. Celem zarządzania długiem w jednostkach samorządu terytorialnego (JST) jest przede wszystkim zapewnienie płynności budżetom JST. Temu celowi powinny być podporządkowane procedury zaciągania długu¹³. Ponadto kapitał obcy powinien być pozyskiwany po najniższym możliwym koszcie – co oznacza, że jednym z najważniejszych celów zarządzania strukturą zadłużenia JST jest minimalizacja kosztów jego obsługi. Dobór instrumentów dłużnych oraz struktury terminowej długu powinien uwzględniać te cele¹⁴. Wiąże się to z m.in. koniecznością oceny i kontroli poziomów ryzyka refinansowania i stopy procentowej¹⁵.

Należy oczywiście pamiętać, że wyraźne rozgraniczenie podmiotu odpowiedzialnego za kreowanie długu i za zarządzanie jego strukturą możliwe jest (lub powinno być) w przypadku zobowiązań Skarbu Państwa, szczególnie w przypadku zastosowania modelu agencyjnego¹⁶. Na szczeblu samorządowym podział ten nie

¹¹ Zob. np.: R.H. Mattoon, *Local governments on the brink*, "Chicago Fed Letter" 2011, nr 286a, s. 1-4; M. Li, *China's local government debt crisis*, "SERI Quarterly" 2012, Vol. 5, Issue 2, s. 32-39.

¹² K. Surówka, *Kryzys finansowy samorządu terytorialnego w Polsce po roku 2007 – mit czy rzeczywistość*, [w:] *O nowy model działalności regulacyjnej państwa w sferze finansów*. Księga jubileuszowa prof. zw. dr. hab. Stanisława Owsiaaka, red. A. Moździerz, K. Surówka, PWE, Warszawa 2011, s. 201-209.

¹³ Por.: B. Filipiak, *Ocena procedur zaciągania długu przez jednostki samorządu terytorialnego w świetle utrzymania płynności finansowej*, [w:] *Nowe zarządzanie finansami publicznymi w warunkach kryzysu*, red. S. Owsiak, PWE, Warszawa 2011, s. 430-441.

¹⁴ P. Broda, J. Małkowski, *Zarządzanie długiem w samorządach to prawdziwe wyzwanie*, „Portal Samorządowy”, 29.05.2012.

¹⁵ Szerzej zob. np.: T. Uryszek, *Term structure of public debt and refinancing risk in the economic and monetary union*, „Folia Oeconomica Stetinensia” 2011, nr 10(18), s. 66-77; T. Uryszek, *Ryzyko stopy procentowej w procesie zarządzania długiem publicznym w Polsce*, [w:] *Problemy i wyzwania w zarządzaniu organizacjami publicznymi*, red. A. Adamik, M. Matejun, A. Zakrzewska-Bielawska, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2010, s. 73-87.

¹⁶ Szerzej zob. np.: K. Piotrowska-Marczak, T. Uryszek, *Zarządzanie finansami publicznymi*, Difin, Warszawa 2009, s. 63-66.

może być tak jednoznaczny. O kwotach zadłużenia (w ramach swoich uprawnień) decydują władze samorządowe. Jednocześnie administracja samorządowa odpowiada za optymalizację struktury długu.

Warto ponadto zwrócić uwagę na fakt, że podmioty powołane w poszczególnych krajach do zarządzania długiem publicznym mają możliwości bezpośredniego kształtowania jego struktury tylko w odniesieniu do zadłużenia sektora rządowego (zadłużenia Skarbu Państwa), stanowiącego jedynie część zobowiązań całego sektora finansów publicznych. Dług sektora samorządowego kształtowany jest przez poszczególne jednostki samorządu terytorialnego różnych szczebli, które zaciągają go na własny rachunek i we własnym imieniu. Zarządzanie tą częścią zadłużenia publicznego z poziomu władzy centralnej może odbywać się jedynie pośrednio, poprzez wprowadzanie odgórnych nakazów, zakazów lub np. maksymalnych poziomów zadłużenia¹⁷. Takie regulacje mają ograniczać ryzyko nadmiernego zadłużenia sektora samorządowego¹⁸. Mogą być one wprowadzane w celu równoważenia budżetów JST. W tym miejscu może pojawić się pytanie o faktyczny poziom niezależności finansowej JST¹⁹. Działając w ramach nałożonych ograniczeń, a także pozostając pod wpływem niekorzystnych efektów ekonomicznych spowolnienia i kryzysu gospodarczego, władze samorządowe – przyjmując określone strategie działania²⁰ – powinny w miarę swych możliwości dokonywać optymalizacji struktury zobowiązań.

3. Wysokość zadłużenia publicznego szczebla samorządowego w UE

Wartość zadłużenia sektora samorządowego w krajach Unii Europejskiej zdecydowanie wzrosła w okresie kryzysu gospodarczego. Przed kryzysem wskaźnik długu sektora samorządowego do PKB oscylował (przeciętnie w UE) na poziomie około 10%. Od początku 2008 roku zaczął szybko rosnąć i w 3 kwartale 2012 roku (najnowsze dane dostępne w dniu składania artykułu do druku) osiągnął wartość około

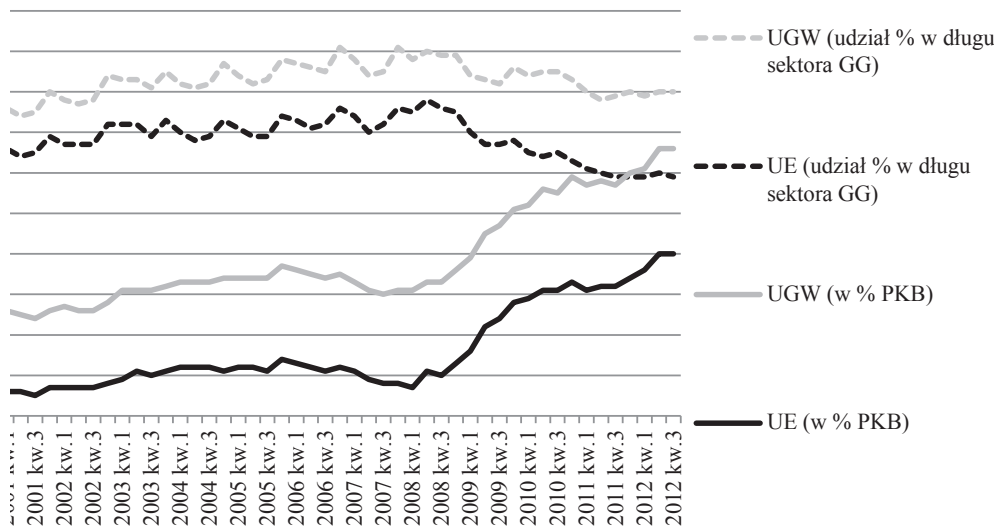
¹⁷ M. Dylewski, *Local government in Poland: problems of debt limits*, "Public Administration" 2009, Vol. 2, Issue 22, s.76-82.

¹⁸ K. Znanięcka, *Instytucjonalne uwarunkowania zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego*, [w:] *O nowy model działalności regulacyjnej państwa w sferze finansów. Księga jubileuszowa prof. zw. dr. hab. Stanisława Owsiaaka*, red. A. Moździerz, K. Surówka, PWE, Warszawa 2011, s. 217-222.

¹⁹ E. Denek, *Równowaga budżetowa w świetle samodzielności jednostek samorządu terytorialnego*, [w:] *Szkice o finansach. Księga jubileuszowa prof. zw. dr. hab. Krystyny Znanięckiej*, red. T. Famulska, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2012, s. 71-78.

²⁰ Szerzej zob.: A. Szewczuk, *O strategiach zachowania jednostek samorządu terytorialnego w warunkach spowolnienia gospodarczego i aktywnej polityki regulacyjnej państwa*, [w:] *O nowy model działalności regulacyjnej państwa w sferze finansów. Księga jubileuszowa prof. zw. dr. hab. Stanisława Owsiaaka*, red. A. Moździerz, K. Surówka, PWE, Warszawa 2011, s. 210-216.

13%. W przypadku Unii Gospodarczej i Walutowej był to wzrost z około 12 do niemal 16% (por. rys. 1).

Rys. 1. Dług sektora samorządowego w UE

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu: *Governmentdeficit/surplus, debt and associated data* [gov_dd_edpt1] (data dostępu: 26.03.2013).

Jednocześnie, od chwili rozpoczęcia kryzysu, spadał udział długu sektora samorządowego w ogólnej kwocie zadłużenia publicznego (długu sektora General Government). Było to spowodowane szybszym tempem przyrostu długu sektora „centralnego” (w tym przede wszystkim długu Skarbu Państwa) od tempa przyrostu długu szczebla samorządowego. Potrzeby pożyczkowe budżetów państw rosły szybciej niż potrzeby pożyczkowe samorządów.

W celu zachowania jak najlepszej porównywalności danych jako sektor samorządowy potraktowano, wykorzystując nomenklaturę Eurostatu, sektor zarówno lokalny (*Local Government Sector*), jak i regionalny (*State Government Sector*). Należy oczywiście pamiętać, że poszczególne kraje UE różnią się ustrojem, mają własne rozwiązania legislacyjne w zakresie stopnia decentralizacji finansów publicznych, poziomu samodzielności finansowej oraz limitów kwot zadłużenia sektora samorządowego. Objętość opracowania uniemożliwia ich dokładną analizę. Warto jednak zauważyć, że poziom zadłużenia sektora samorządowego w poszczególnych państwach członkowskich UE jest bardzo różny. Wartości długu sektora samorządowego w poszczególnych krajach wahają się od kilku do kilku tysięcy euro *per capita*. Szczegóły zaprezentowano w tab. 1.

Tabela 1. Wartości zadłużenia sektora samorządowego w krajach UE (w EUR *per capita*)

	2005	2006	2008	2009	2010	2011
Austria	1 583	1 544	1 751	2 068	2 891	3 148
Belgia	2 772	2 727	2 688	3 441	3 701	3 818
Bułgaria	12	15	29	44	57	65
Cypr	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Czechy	272	314	334	356	367	365
Dania	1 708	2 135	2 672	2 955	3 038	3 167
Estonia	198	226	380	414	404	402
Finlandia	1 582	1 706	1 877	2 115	2 176	2 320
Francja	1 913	2 014	2 315	2 414	2 494	2 561
Grecja	b.d.	b.d.	160	180	180	168
Hiszpania	1 896	1 936	2 216	2 666	3 362	3 801
Holandia	2 520	2 500	2 636	2 732	2 929	3 090
Irlandia	913	927	1 230	1 275	1 255	1 191
Litwa	47	62	114	126	133	176
Luksemburg	1 570	1 648	1 761	1 746	1 894	1 881
Łotwa	135	202	417	475	516	598
Malta	4	6	7	7	9	9
Niemcy	7 283	7 454	7 914	8 515	9 240	9 507
Polska	156	192	203	258	360	378
Portugalia	514	521	724	803	903	960
Rumunia	43	55	110	128	141	150
Słowacja	150	166	243	282	332	336
Słowenia	121	130	175	258	306	334
Szwecja	1 929	2 046	1 725	1 917	2 266	2 883
Węgry	164	223	381	398	449	382
Wlk. Bryt.	1 399	1 547	1 172	1 219	1 324	1 394
Włochy	1 827	2 034	2 124	2 167	2 115	2 118

b.d. – brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu: *Government deficit/surplus, debt and associated data* [gov_dd_edpt1] oraz *Demographic balance and crude rates* [demo_gind] (data dostępu: 26.03.2013).

Wyraźnie wyższe wartości długu sektora samorządowego *per capita* zanotowano w krajach federalnych (np. Niemczech), a także unitarnych, lecz znacząco zdecentralizowanych finansowo, o silnych wpływach federalizmu fiskalnego (państwa regionów, np. Hiszpania). Niższe kwoty wystąpiły w krajach unitarnych, o wysokim stopniu centralizacji sektora finansów publicznych i niewielkim poziomie samodzielności finansowej samorządów (np. Polska). Od tej zasady były oczywiście wyjątki. Niezależnie jednak od kwoty długu we wszystkich państwach członkowskich UE (poza Wielką Brytanią i Szwecją) nastąpił znaczący wzrost wartości długu sektora publicznego w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

4. Struktura terminowa długu sektora samorządowego

Struktura terminowa długu dotyczy terminu wymagalności zobowiązań. Na tej podstawie można wyróżnić dług krótko- i długoterminowy. Formalne określenie krótkiego i długiego terminu jest różne w różnych krajach i może dotyczyć okresów od roku do kilku lat. Dług krótkoterminowy powinien służyć przede wszystkim zaspokojeniu bieżących potrzeb pożyczkowych władz publicznych, jednak poprzez procesy „rolowania”, zwłaszcza w okresie kryzysu gospodarczego, może być również wykorzystywany do finansowania deficytów w dłuższym okresie. Dług długoterminowy z kolei powinien być wykorzystywany w sektorze samorządowym przede wszystkim do finansowania wydatków inwestycyjnych²¹. W praktyce zdarza się, że finansuje on również część wydatków bieżących JST. Udział instrumentów krótkoterminowych (o terminach do jednego roku) w strukturze zadłużenia sektora samorządowego w poszczególnych krajach Unii Europejskiej przedstawiono w tab. 2.

Analiza danych pozwala stwierdzić, że w 15 krajach (spośród 24, dla których możliwe było pozyskanie informacji) w okresie 2005-2009 nastąpiło zmniejszenie udziału instrumentów krótkoterminowych w strukturze długu ogółem. W dziewięciu przypadkach nastąpił wzrost tego udziału. W latach 2007-2010 spadek zanotowano odpowiednio w 13 krajach, a wzrost – w 11. Spadki w kilku przypadkach były znaczące (np. w Szwecji lub na Węgrzech). W krajach, w których odnotowano wzrosty tego udziału, były one stosunkowo nieznaczne (z wyjątkiem Danii, Holandii i Luksemburga). W niektórych przypadkach trudno je jednoznacznie łączyć z kryzysem. W kilku krajach, po wzrostach w okresie kryzysu, nastąpiło zmniejszenie finansowania potrzeb pożyczkowych sektora samorządowego za pomocą instrumentów krótkoterminowych. Nie można więc stwierdzić, że rosnące zapotrzebowanie na środki finansowe w krajach członkowskich UE było zaspokajane przede wszystkim poprzez zaciąganie krótkoterminowych zobowiązań. Dzięki temu JST ograniczały konieczność relatywnie częstego pozyskiwania środków po różnej (często niekorzystnej) cenie.

W przeważającej liczbie przypadków wykorzystywano instrumenty o terminach zapadalności powyżej jednego roku. Oznacza to, że mimo rosnących potrzeb pożyczkowych, JST cieszyły się stosunkowo dużym zaufaniem uczestników rynku finansowego i były w stanie pozyskiwać długoterminowe zobowiązania. Płynność budżetów JST nie była więc najprawdopodobniej zagrożona. W świetle ograniczania ryzyka refinansowania (i po części także ryzyka stopy procentowej) w zarządzaniu długiem sektora samorządowego taką sytuację należy ocenić pozytywnie. Trzeba bowiem zauważyć, że duży udział papierów krótkoterminowych w portfelu długu powoduje wzrost tego rodzaju ryzyka.

²¹ A. Szewczuk, M. Ziolo, *Zarys ekonomiki sektora publicznego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2008, s. 273.

Tabela 2. Udział instrumentów krótkoterminowych w strukturze zadłużenia sektora samorządowego (w %)

	2005	2007	2008	2009	2010	2011
Austria	18,9	12,8	11,1	12,5	12,2	9,6
Belgia	9,3	6,6	11,0	12,7	12,7	11,5
Bułgaria	1,4	1,0	2,0	1,7	2,0	1,4
Cypr	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Czechy	9,8	2,3	3,2	7,0	2,6	3,1
Dania	4,4	15,1	14,5	20,9	19,6	23,3
Estonia	2,1	0,9	1,0	0,6	0,4	0,7
Finlandia	9,1	10,6	8,3	9,7	9,7	8,7
Grecja	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Francja	5,7	6,1	5,5	1,3	1,3	1,3
Hiszpania	6,7	6,3	9,7	9,2	6,7	9,1
Holandia	9,9	9,7	12,9	15,1	15,4	14,3
Irlandia	6,9	3,9	3,2	2,9	2,0	1,7
Litwa	5,3	9,6	5,9	6,4	4,8	3,0
Luksemburg	15,3	9,6	12,9	10,0	17,1	16,8
Łotwa	1,2	0,6	0,3	0,3	0,1	0,2
Malta	27,0	30,9	32,0	25,6	26,8	26,8
Niemcy	5,0	6,1	6,6	6,3	7,9	9,1
Polska	4,9	4,2	2,7	1,0	1,3	1,4
Portugalia	1,2	5,0	9,3	8,8	11,1	12,5
Rumunia	2,8	11,0	1,6	0,1	0,6	0,4
Słowacja	0,9	2,3	4,8	5,8	8,3	5,1
Słowenia	3,7	3,1	b.d.	4,0	4,3	2,9
Szwecja	36,4	36,4	70,7	25,7	25,6	24,9
Węgry	27,9	17,1	12,9	13,1	11,0	9,0
Wlk. Bryt.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Włochy	4,9	4,5	4,5	5,8	4,5	5,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu: *State and local government debt* [gov_dd_slgd] (data dostępu: 26.03.2013).

5. Struktura przedmiotowa długu sektora samorządowego

Poszukując środków finansowych na różnych rynkach, władze samorządowe wykorzystują różnorodne instrumentarium. Jest ono dopasowane do oczekiwań inwestorów działających na poszczególnych rynkach. W celu zbadania sposobów pozyskiwania środków niezbędnych na pokrycie deficytu oraz sfinansowanie innych potrzeb pożyczkowych budżetów lokalnych i regionalnych w niniejszym opracowaniu zastosowano dywersyfikację długu sektora samorządowego w ujęciu przedmiotowym (według instrumentów). Dzięki temu możliwa jest odpowiedź na pytanie, za pomocą jakich instrumentów odbywa się zaciąganie długu na szczeblu samorządowym oraz

czy w okresie kryzysu finansowego wykorzystywane instrumentarium uległo znaczącym zmianom.

Tabela 3. Struktura przedmiotowa zadłużenia sektora samorządowego (w %)

	2005		2007		2008		2009		2010		2011	
	DP*)	KiP*)	DP	KiP	DP	KiP	DP	KiP	DP	KiP	DP	KiP
Austria	6,4	93,6	7,0	93,0	6,9	93,1	6,2	93,8	11,1	88,9	9,4	90,6
Belgia	14,0	86,0	11,5	88,5	14,9	85,1	29,2	70,8	30,6	69,4	31,8	68,2
Bułgaria	18,8	81,3	16,3	83,7	13,6	86,4	11,6	88,4	10,7	89,3	12,1	87,9
Cypr	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Czechy	30,2	69,8	26,0	74,0	24,9	75,1	16,4	83,6	16,4	83,6	14,2	85,8
Dania	2,5	97,5	0,0	85,9	0,0	87,0	0,0	88,1	0,0	88,2	0,0	88,4
Estonia	13,3	86,7	33,3	66,7	23,4	76,6	26,2	73,8	27,9	72,1	30,3	69,7
Finlandia	11,0	89,0	11,1	88,9	9,1	90,9	15,0	85,0	15,0	85,0	12,3	87,7
Grecja	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Francja	2,3	97,7	2,8	97,2	2,9	97,1	3,1	96,9	3,2	96,8	3,5	96,5
Hiszpania	38,6	61,4	38,2	61,8	35,1	64,9	35,8	64,2	37,1	62,9	37,2	62,8
Holandia	3,9	96,1	2,6	97,4	1,7	98,3	1,3	98,7	0,8	99,2	0,7	99,3
Irlandia	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0
Litwa	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0
Luksemburg	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0
Łotwa	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0
Malta	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0
Niemcy	33,6	66,4	37,2	62,8	39,6	60,4	41,0	59,0	41,4	58,6	43,4	56,6
Polska	14,3	85,7	14,1	85,9	8,8	91,2	12,8	87,2	8,0	92,0	7,7	92,3
Portugalia	12,3	87,7	9,6	90,4	7,4	92,6	6,3	93,7	5,6	94,4	5,0	95,0
Rumunia	56,0	44,0	28,5	61,7	25,5	72,9	24,3	75,7	23,3	76,1	22,8	76,8
Słowacja	0,8	99,2	1,6	98,4	1,0	99,0	0,9	99,1	0,3	99,7	0,4	99,6
Słowenia	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0
Szwecja	18,8	81,2	19,6	80,4	17,3	82,7	19,4	80,6	21,1	78,9	25,9	74,1
Węgry	1,1	98,9	27,1	72,9	43,8	56,2	44,8	55,2	48,9	51,1	46,2	53,8
Wlk. Bryt.	1,4	98,6	1,8	98,2	1,6	98,4	1,5	98,5	1,4	98,6	2,2	97,8
Włochy	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

*) DP – emisja dłużnych papierów wartościowych; KiP – zaciągnięte kredyty i pożyczki.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu: *State and local government debt* [gov_dd_slgd] oraz *Government deficit/surplus, debt and associated data* [gov_dd_edpt1] (data dostępu: 26.03.2013).

W artykule zaprezentowano wyniki analizy struktury długu pod kątem wykorzystywania dwóch najpopularniejszych form finansowania obcego: kredytów i pożyczek oraz emisji instrumentów dłużnych. Udział tych narzędzi w strukturze przedmiotowej długu w poszczególnych krajach należących do UE przedstawiono w tab. 3. W kilku przypadkach suma udziałów kredytów i pożyczek oraz emisji instrumentów dłużnych nie daje 100%. Oznacza to, że w danym kraju funkcjonowały inne, mniej popularne lub specyficzne dla danego kraju formy zadłużenia („składniki” długu).

Spośród 27 krajów UE dane dostępne były dla 24 państw. W sześciu z nich instrumentami dłużnymi wykorzystywanymi przez sektor samorządowy były jedynie kredyty i pożyczki. W kolejnych czterech krajach udział emitowanych instrumentów dłużnych (przede wszystkim obligacji) w strukturze długu był bardzo znikomy i nie przekraczał 4% (a często wahał się na poziomie około 1-2%). Pozostałe państwa wykorzystywały emisję instrumentów dłużnych w większym stopniu.

Wśród krajów, które w znaczącym stopniu wykorzystywały emitowane instrumenty dłużne, wzrost ich wykorzystania nastąpił przede wszystkim w Belgii, Niemczech, Szwecji i na Węgrzech. W przypadku pierwszych trzech państw może być to spowodowane z jednej strony chęcią zdywersyfikowania źródeł finansowania rosnących potrzeb pożyczkowych przez władze samorządowe, a z drugiej – dużym zainteresowaniem inwestorów zakupem instrumentów posiadających wysoki rating. W przypadku Węgier dochodzić może jeszcze stosunkowo wysokie oprocentowanie (dyskontujące nieco niższy rating i wyższy poziom ryzyka inwestycyjnego), skłaniające inwestorów do nabywania papierów. Wśród krajów, które zmniejszyły udział emitowanych instrumentów dłużnych w strukturze zadłużenia sektora samorządowego, były m.in. Bułgaria, Rumunia, a także Czechy i Polska. W przypadku tych państw następował bardzo szybki wzrost nominalnych kwot zadłużenia (por. tab. 1). Tempo przyrostu kredytów i pożyczek było szybsze niż tempo przyrostu zadłużenia z tytułu emisji obligacji o charakterze komunalnym. W przypadku Rumuni i Bułgarii sprzedaż emitowanych instrumentów dłużnych mogła być ponadto utrudniona z powodu stosunkowo słabego ratingu.

6. Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonych analiz można stwierdzić, że w okresie spowolnienia i kryzysu gospodarczego znacząco wzrosło zadłużenie sektora samorządowego w krajach Unii Europejskiej. Kryzys spowodował wyraźny wzrost potrzeb pożyczkowych JST. Na tej podstawie pierwsza z hipotez została zweryfikowana pozytywnie. Jednocześnie w okresie kryzysu gospodarczego nie nastąpił znaczący wzrost finansowania tych potrzeb za pomocą instrumentów krótkoterminowych, wymagalnych w okresie krótszym od jednego roku. Należy to ocenić pozytywnie, ponieważ umożliwiło to ograniczenie ryzyka refinansowania, a pośrednio – także ryzyka stopy procentowej długu. Na tej podstawie drugą z hipotez należy zweryfikować negatywnie.

Analiza wykorzystania instrumentów dłużnych przez sektor samorządowy wskazała, że w części krajów UE sektor ten zaciąga zobowiązania, wykorzystując jedynie kredyty i pożyczki. Spośród państw, w których wykorzystywano emisje instrumentów dłużnych dokonywane przez sektor samorządowy, część zanotowała wzrost udziału tych instrumentów w strukturze przedmiotowej długu samorządowego. Należały do nich przede wszystkim dobrze rozwinięte gospodarczo kraje, których władze samorządowe dokonywały dywersyfikacji źródeł pozyskiwanego kapitału obcego. Część krajów zmniejszyła jednak udział papierów dłużnych w strukturze

zadłużenia sektora samorządowego. Przyczyną tego było m.in. szybsze tempo przyrostu pożyczek i kredytów niż emitowanych instrumentów dłużnych. Na podstawie tych danych trudno jest jednoznacznie zweryfikować hipotezę trzecią.

Literatura

- Aldrich W.W., *The management of the public debt*, "Journal of Finance" 1949, Vol. 4, Issue 1.
- Benigno P., Missale A., *High public debt in currency crises: fundamentals versus signaling effects*, "Journal of International Money and Finance" 2004, Vol. 23, Issue 2.
- Broda P., Małkowski J., *Zarządzanie długiem w samorządach to prawdziwe wyzwanie*, "Portal samorządowy", 29.05.2012.
- Denek E., *Równowaga budżetowa w świetle samodzielności jednostek samorządu terytorialnego*, [w:] *Szkice o finansach. Księga jubileuszowa prof. zw. dr hab. Krystyny Znanieckiej*, red. T. Famulska, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2012.
- Dooley M.P., *Debt management and crisis in developing countries*, "Journal of Development Economics" 2000, Vol. 63, Issue 1.
- Dylewski M., *Local government in Poland: problems of debt limits*, "Public Administration" 2009, Vol. 2, Issue 22.
- Easterly W. R., *Growth implosions and debt explosions: do growth slowdowns cause public debt crises?*, "Contributions to Macroeconomics" 2001, Vol. 1, Issue 1.
- Filipiak B., *Ocena procedur zaciągania długu przez jednostki samorządu terytorialnego w świetle utrzymania płynności finansowej*, [w:] *Nowe zarządzanie finansami publicznymi w warunkach kryzysu*, red. S. Owsiak, PWE, Warszawa 2011.
- Fujiki H., Uchida H., *Inflation target and debt management of local government bonds*, "Japan and the World Economy" 2011, Vol. 23, Issue 3.
- Gelpern A., *Bankruptcy, backwards: the problem of quasi-sovereign debt*, "Yale Law Journal" 2012, Vol. 121, Issue 4.
- Hildreth W.B., Miller G.J., *Debt and the local economy: problems in benchmarking local government debt affordability*, "Public Budgeting and Finance" 2002, Vol. 22, Issue 4.
- Jastrzębska M., *Zarządzanie długiem jednostek samorządu terytorialnego*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2009.
- Korolewska M., Marchewka-Bartkowiak K., *Zadłużenie samorządów terytorialnych w Polsce*, "Studia BAS" 2011, nr 28/4.
- Li M., *China's local government debt crisis*, "SERI Quarterly" 2012, Vol. 5, Issue 2.
- Marchewka-Bartkowiak K., *Zarządzanie długiem Skarbu Państwa. Implikacje dla strefy euro*, Difin, Warszawa 2011.
- Mattoon R.H., *Local governments on the brink*, "Chicago Fed Letter" 2011, nr 286a.
- Piotrowska-Marczak K., Uryszek T., *Zarządzanie finansami publicznymi*, Difin, Warszawa 2009.
- Richer S., *'Re-opening the black box': the story of implementing a risk analysis method in a French local government*, "Financial Accountability and Management" 2011, Vol. 27, Issue 1.
- Surówka K., *Kryzys finansowy samorządu terytorialnego w Polsce po roku 2007 – mit czy rzeczywistość*, [w:] *O nowy model działalności regulacyjnej państwa w sferze finansów. Księga jubileuszowa prof. zw. dr hab. Stanisława Owsiaka*, red. A. Możdziej, K. Surówka, PWE, Warszawa 2011.
- Sutherland A., *Fiscal crises and aggregate demand: can high public debt reverse the effects of fiscal policy?*, "Journal of Public Economics" 1997, Vol. 65, Issue 2.

- Szewczuk A., *O strategiach zachowania jednostek samorządu terytorialnego w warunkach spowolnienia gospodarczego i aktywnej polityki regulacyjnej państwa*, [w:] *O nowy model działalności regulacyjnej państwa w sferze finansów. Księga jubileuszowa prof. zw. dr. hab. Stanisława Owsiaka*, red. A. Możdziej, K. Surówka, PWE, Warszawa 2011.
- Szewczuk A., Ziolo M., *Zarys ekonomiki sektora publicznego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2008.
- Uryszek T., *Ryzyko stopy procentowej w procesie zarządzania długiem publicznym w Polsce*, [w:] *Problemy i wyzwania w zarządzaniu organizacjami publicznymi*, red. A. Adamik, M. Matejun, A. Zakrzewska-Bielawska, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2010.
- Uryszek T., *Term structure of public debt and refinancing risk in the economic and monetary union*, "Folia Oeconomica Stetinensia" 2011, nr 10(18).
- Znanięcka K., *Instytucjonalne uwarunkowania zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego*, [w:] *O nowy model działalności regulacyjnej państwa w sferze finansów. Księga jubileuszowa prof. zw. dr. hab. Stanisława Owsiaka*, red. A. Możdziej, K. Surówka, PWE, Warszawa 2011.

LOCAL AND REGIONAL GOVERNMENT SECTOR DEBT IN THE EUROPEAN UNION COUNTRIES DURING THE ECONOMIC CRISIS

Summary: The aim of the paper is to assess the changes in the value and structure of local and regional government debt during the recent economic crisis. The study covered all countries of the European Union. In order to maintain comparability over time and different countries, the analysis was based on data from Eurostat. The outcomes of the study indicate that the volume of local and regional government sector debt increased significantly during the crisis. At the same time there was no significant increase in short-term instruments in the debt structure of this sector. The use of particular debt instruments has been changing over time. However, it is difficult to identify clear trends in these changes in the EU countries.

Keywords: public debt, local and regional government sector, crisis.